

PROF. DR. SABRİ ORMAN'IN ARDINDAN

Dr. Şakir DİCLEHAN

Üniversite, bir toplumun temel taşlarından biridir. Bu kurum, ülkenin beyni ve kalbi mahiyetindedir. Toplumun hafızası, idraki, muhakemesi ve ibdaı, orda doğar, orda gelişir, büyür ve oradan beslenerek yaşar.

Üniversite, zihin hayatının başlıca kaynağı olan "düşünce"nin yuvasıdır. Burada bilim olarak doğan zihin verimleri, toplumun her kanadına, her katına ve her kesimine "düşünce" olarak yayılır.

Düşünürler ve bilim adamları arasındaki farklar olacaktır elbet. Düşünürler, toplumu aşan, üniversitenin aşırı çekingenliği ve kuralcılığıyla hür ufuklarını bağlamayan büyük yeteneklerdir. Kuşkusuz üniversiteler, çekingen ve kuralcı olmak zorundadırlar.

Bilim adamı, adım adım ilerler, kuş gibi uçup gitmez. Her adımını atarken, uzun uzun düşünür. Ayağını yere bastıktan sonra da durup soluk alır. Ayağının altı sağlam mıdır diye iyice yoklar. Sonra dönüp gerisine bakar. Ne kadar yol almıştır, ölçer, biçer. Böylece son derece ihtiyatlı bir şekilde ilerler bilim adamı... Düşünceyi, bu santim santim ilerleme kuralına bağlamak zordur. Düşünce, kimi zaman göbeğinden bağlı olduğu bilim gibi yavaş yavaş ilerler, ama kimi zaman da hızlı hızlı. Çünkü düşünce, bilimden çok duygularla irtibatlıdır. İlham, heyecan, hayal ve duyarlılığın kanatlandığı, düşünce demektir.

Düşünürler ve bilim adamları, bir toplumun zihin hayatını yöneten liderler gibidirler. Birbirlerine muhtaçtırlar daima. Aralarında bir kopukluğun olmaması, aksine bir diyalogun bulunması zorunludur. Düşünürler, üniversite çalışmalarında yaralanacaklar her zaman. Üniversiteler de, düşünürlerin açtıkları alanlarda bilinmezmin mayınlarını ayıklaya ayıklaya ilerleyeceklerdir.

Medreseden Üniversiteye Uzanan Çizgi

Üniversite de, toplumumuz ve toplumumuzun tüm kurumları gibi, özellikle öbür eğitim ve öğretim kurumlarımız gibi, Tanzimat'tan bu yana, krizler içinde... Bir türlü yerini bulamamanın ve yerine oturamamanın sancı ve sarsıntılarıyla kıvranıp duruyor. Fatih Sultan Mehmet döneminde kuruluşunu en yüksek düzeye çıkaran Osmanlı Dönemi Medreseleri, yüz yıllar boyunca toplumu ayakta tutmuş, fakat 18. yüz yıldan sonra zamanla dünyada olup bitenleri tamı tamına değerlendirememiş ve giderek içine kapanarak kendi dünyalarında yaşıyor gibi bir görünüm almışlardır. Bu nedenle 1870'li yıllarda kurulan Darü'l-Fünun, değişik isimlerle 1933 yılına kadar yoluna devam etmiş ve bu tarihte, ismi Üniversite olarak resmiyet kazanmış ve kayıtlara geçmiştir.

1960 Askeri Darbesi ile 12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen darbeden sonra bu kuruma neşter vurulmuş, fakat ne yazık ki, gerçek anlamda bilimsel özgürlük ve bağımsızlığına pek kavuşamamıştır.

Bunula beraber, kişisel yetenek ve çabaları sonucu bu kurumdan çok değerli bilim adamları yetişmiş ve kendi alanlarında birer hoca ve birey olarak seslerini kitlelere duyurabilmiş ve topluma yararlı hizmetlerde bulunmuşlardır.

Armağan Geleneği

Türkiye’de bulunan üniversitelerde sürdürülen bir gelenek oluşmuştur daima. Genellikle kendi mensuplarından ya da daha önce hizmeti geçmiş bilim insanlarının veya hocalarının ardından, özellikle vefat edenlerin anısını yaşatmak için armağan adıyla bir kitap hazırlanmıştır. İstanbul Ticaret Üniversitesi de, bu güzel geleneğe uyararak vefat eden eski rektörü Prof. Dr. Sabri Orman anısına, senede 3 defa yayımlanan Sosyal Bilimler Dergisi’nin bir bölümünü çıkacak olan bilimsel makalelere ayırmıştır.

Bir ülkenin belli bir çağdaki portresi, biraz da o çağda yaşayan sanat, düşün ve bilim adamlarının portresini yansıtır. Genel kural, genellikle budur ve bu noktada odaklanır. Bilim adamları ile millet arasında bir ilişki olmuştur her zaman. Normal durum ve zamanlarda millet portresi, bütün alanların kişilikleriyle çizilebilirse de üniversite hocalarının ayrı ve özel bir yeri vardır.

Hadis-i Şerif’te, “Âlimin ölümü âlemin ölümü gibidir” şeklinde ifadesini bulan realite karşısında diyebiliriz ki, Prof. Dr. Sabri Orman Hoca ölümü, âlemin ölümünü çağrıştırmış ve bizim dünyamızı aydınlatan böylesine seçkin bir bilim insanının hizmetleri ve arkasından bıraktığı eserlerinin etkisi, kuşkusuz sürecek ve yararlı olacaktır. Genel kanı olarak bilim dünyasına, özelde ise iktisat düşüncesine çok önemli katkılarda bulunan iki Sabri’den bahsedilmektedir. Bunlardan biri Sabri Orman Hoca, diğeri ise, onun hocası ve tez yöneticisi, Prof. Dr. Sabri F. Ülgener’dir. Sabri Orman, çok yönlü bir insandı. Hem üretken bir akademisyen, hem de iyi ve ahlaki düzgün bir hocaydı. Özellikle iktisat tarihi, İslam iktisadı ve tarih felsefesi alanındaki bilimsel çalışmalarıyla tanıdığımız Orman, geçmişte İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörlüğünü de üstlenmiş önemli bir kişiydi.

Adıyaman’dan İstanbul’a Uzanan Bir Yaşam

Birçok Güney Doğu Anadolu insanının doğum tarihinde olduğu gibi Sabri Orman’ın da doğumu, 1 Ocak 1948 tarihinde gösterilerek nüfus kayıtlarına bu şekilde geçti. Adıyaman’ın Kahta ilçesinin Hiniç köyünde dünyaya gözlerini açan Orman, Beş sınıflı Hiniç İlkokulunu, 14 Mayıs 1961 tarihinde bitirdikten sonra, doğduğu köyünden ayrılarak ortaokul ve lise öğrenimine, Diyarbakır İmam Hatip Okulu’na (7 yıllık orta ve Lise kısmına) devam ederek 29 Haziran 1968 tarihinde mezun oldu. İstanbul’da Yüksek İslam Enstitüsü’nde (Bugünkü Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) eğitimine devam ederek buradan 1 Temmuz 1972 tarihinde Lisans eğitimini tamamlayarak diploma almaya hak kazandı.

Daha sonra, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girerek İktisat disiplini yanında Maliye ve Siyasi İlimler disiplinlerindeki eğitimini 1976 Haziran ayında tamamladı. Aynı üniversitenin İktisat Fakültesi’nde, doktora çalışmalarını yürüterek 1980 yılında asistan olarak göreve başladı. Doktorasını, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde Prof. Dr. Sabri Ülgener’in yönetim ve danışmanlığında tamamlayarak “Gazali’de İktisat Felsefesi” adlı teziyle 28 Eylül 1981 tarihinde “doktor” unvanını aldı.

1980’de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde başladığı akademik kariyerine, 1982 yılında o günkü yönetmeliğe göre Yardımcı Doçent oldu. Bunun üzerine, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümüne geçti. Aynı bölümün, İktisat Teorisi ve İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı’nda 4 Kasım 1986 tarihinde doçent oldu. 1993 yılında Profesörlüğe yükselen Sabri Orman, gördüğü

hizmet ve yetiştirdiği öğrencilere verdiği derslerin akabinde 2003 yılında emekliye ayrıldı.

1989-90 akademik yılında London School of Economics’de araştırmacı olarak, 1992-94 döneminde Malezya International Islamic University İktisat Bölümünde, 1995-97 ve 2002-2006 arasında Malezya’daki International Institute of Islamic Thought and Civilization (Uluslararası İslam Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü) ISTAC’da iktisat profesörlüğü yaptı.

Daha sonra Türkiye’ye dönen Prof. Dr. Sabri Orman, 2007 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi’nde Rektör Yardımcılığı görevine başladı, 2009-2011 döneminde aynı üniversitede Rektör olarak görev yaptı.

2011 tarihinde kendi isteğiyle bu görevinden ayrıldı. Keşke bu görevde kalarak bilim alanındaki hizmetlerini sürdürebilseydi. Ama kader bu, insanın düşündüğü ile kendisinin önüne açılan hizmet kapılarıyla, zaman zaman örtüşmediği görülebilmektedir. 2012 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Meclis Üyeliğine atanır ve 2019 yılına kadar da bu görevini sürdüren Sabri Orman, hastaneye yatmadan vefatına yakın tarihlere kadar İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde hocalık yapmakta ve branşıyla ilgili dersler vermekteydi.

Akademik ve idari görevlerinin yanı sıra, çeşitli mesleki ve sivil toplum kuruluşlarında da roller üstlenerek aktif ve girişken bir hoca olan Orman, çeşitli hizmetlerde bulundu ve 12.06.2020 tarihinde dünyasını değiştirerek Mevla’sına kavuştu.

Akademik Çalışmaları

Prof. Dr. Sabri Orman’ın daha çok üzerinde durulması gereken yönü, ilim adamlığı, akademisyenlik ve eser ortaya koymada gösterdiği performansıdır. İktisat tarihi, iktisat felsefesi ve İslam iktisadı alanında birkaç ilmi esere imza atan Hoca, gerçekten üretken ve orijinal konulara el atan bir akademisyendi. Onun doktora tezi, “Gazâlî’nin İktisat Felsefesi” adıyla 1984’te yayımlanmıştır.

Sabri Orman’ın çalışmalarının ana eksenini oluşturan alanlardan biri de kuşkusuz İslam İktisadıydı. Bu konuda İslami iktisat teorisi, metodolojisi ve tarihi gelişimiyle ilgili çalışmaları yanında, yeni öneriler getirmiş ve pratikle ilgili eleştirel bakışı öne çıkarmıştır.

Orman, İslamî İktisad’ın, İslami normlar ile iktisadi realiteler arasındaki ilişkiye dayandığını belirtir ve kendi görüşlerini açıklamaya çalışır. İki taraf arasındaki ilişkinin kuruluş biçimlerine değinirken, ileri sürülen yaklaşımları ve yapılan çalışmaları eleştirel bir gözle değerlendirir. Ayrıca yeni yöntem ve kavramlar önermek suretiyle bunlar üzerinde durur.

Onun bir başka çalışması ise, “Gazâlî: Hakikat Araştırması - Felsefe Eleştirisi ve Etkisi (1986 ve 2013)”, “İktisat Tarih ve Toplum (2001)”. Orman, İslamî İktisad ve yukarıda ana hatlarıyla değinilen tarih tasavvuruyla yoğunlaştığı modernleşme meselesi hakkındaki çalışması olan “İslami İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine” eserini 2014’te telif eder. Gazali üzerine çalışmalarına devam eden Orman, 2018’de doktora tezinde tartışmadığı meseleleri “Gazali, Adalet ve Sosyal Adalet” adlı eserinde ele alır. Bunu “Medeniyet Analizi, Metametodoloji ve Metodoloji (2019)” gibi eserleri izler.

Kaleme aldığı ve telif ettiği eserler yanı sıra, Bilgi, Bilim ve İslâm (1987), Para, Faiz ve İslâm (1987), Türkiye’de Zekât Potansiyeli (1987), İşçi-İşveren İlişkileri (1990), Modernleşme İslâm Dünyası ve Türkiye (2001) ile İşletmelerde İş Etiği (2009) gibi eserlerin yayına hazırlanması ve basılması sürecinde görev almış ve editörlük yapmıştır. Şu noktaya da hemen vurgu yaparak belirtmeliyiz ki, artık nesli tükenmekte olan Kelaynak kuşları misali, Prof. Orman Üniversite camiasında, “birden fazla yabancı dil bilen” az sayıdaki bilim adamından biriydi. İngilizce, Arapça, Farsça ve Osmanlıca bilen Sabri Orman, bazı eserleri tercüme ederek Türkçeye kazandırmıştır. Örneğin: Tarihselciliğin Sefaleti (K. R. Popper’dan, 1985) ve İslâm İktisat Tarihine Giriş (Prof. Abdülaziz Duri’dan, 1991) gibi eserleri tercüme ederek bunlara imza atmıştır.

İlmiyle Amel Eden Bir Hoca

Prof. Sabri Orman’ın akademisyenlik, araştırmacılık, yazarlık ve idarecilik yönleri yanında ve belki de onlar kadar önemli bir başka yönü de, olağanüstü denilebilecek derecede kibar bir insan oluşuydu. Cemil Meriç’in deyimiyle: “Medeniyet, insanın insana kibar davranmasıdır.” Denk düşen Prof. Dr. Sabri Orman, mensup olduğumuz uygarlığın hakkını veren, kelimenin tam anlamıyla erdemli ve medeni insanlardan biriydi.

Sabri Hoca, kimseye kızmaz, kimseyi kırmazdı. Sakin sakin, kelimelerin üstüne basa basa, ağır ağır konuşurdu. Nezaketin, kibarlığın, efendiliğin, bir timsali gibiydi adeta. Meramını, karşısındakini kırmadan ona anlatmanın adeta canlı bir örneğiydi.

Bilim insanlarının ve üniversite hocalarının, kendi köşelerinde mükemmel insan olmaları, günümüz için artık yeterli görülüyor. Ülke ve insanlık için belli bir amaçtan haberli olma ve onunla uyum içinde bulunma, çağın dinamik yaşantısı için şart ve kaçınılmaz olmuştur artık.